

Lluís Solé i Sabarís i la Geografia catalana de la immediata postguerra

Salvador LLOBET
Universitat de Barcelona

Poques coses es poden dir, després del que es digué sobre les seves condicions personals en la miscel·lània «Homenatge a Lluís Solé i Sabarís» (1981) escrita en ocasió de la seva jubilació. Però a la demanda de la nostra Societat Catalana no podia negar-me a associar el meu nom a la memòria del meu gran mestre, excel·lent amic, company de tantes hores d'excursió, que jo considero, juntament amb M. Pierre Deffontaines, el meu pare geogràfic.

Solé i Sabarís uní ben aviat els seus coneixements de geologia amb els de la geografia, principalment física. Joveníssim catedràtic de Ciències Naturals d'Institut, passà l'any 1932 al famós Institut-Escola del Parc, de Barcelona, on el no menys famós Dr. Estalella (del qual Solé i Sabarís mai no creia dir-ne suficients elogis) li encarregà l'explicació de l'assignatura de Geografia en els cursos de batxillerat. Segurament foren els primers contactes que tingué amb la nostra disciplina i hi sabé lligar molt bé els seus coneixements de geòleg.

Al mateix temps que explicava la geografia a l'Institut, fou alumne de Pau Vila en els seus cursos de Geografia de Catalunya, en els quals, aquest altre meu mestre iniciador a la meva vocació de geògraf, insistia sobretot en la Geografia Humana. Això li donà uns coneixements de Geografia Humana que demostrà prou en el seu llibre de l'any 1951 *Los Pirineos*.

La vinguda a Barcelona, abans de la guerra, del Professor de la Universitat de Tolosa de Llenguadoc, Daniel Faucher i l'explicació que en una excursió a Montserrat aquest donà sobre l'evolució morfològica del Torrent del Mal o de Santa Maria, li obrí els ulls a la vocació de la Morfologia, segons ell mateix es complaïa a explicar.

Paral·lelament publicà a l'Editorial Apolo l'any 1938 *Introducción a la Geología* en la qual els capítols de geografia física hi eren bellament explicats com ell sabia fer-ho.

Volem indicar amb tot això com la geografia, ja de bell antuvi, impregnà la seva visió

científica i a la qual dedicà planes incomparables per explicar la geografia física, de Catalunya sobretot, unint com creiem que correspon els antecedents geològics a l'evolució morfològica del territori.

La dissolució de l'Institut-Escola del Parc, l'any 1939, Institut que anteriorment havia merescut els més grans elogis del Director General del ram, del Ministeri de Madrid, Ramón Prieto Bances (que el qualificà com un dels millors Instituts de Batxillerat d'Europa, amb la consegüent contrarietat del personal dels altres Instituts) portà el nostre biografiat a l'Institut Milà i Fontanals, de Barcelona, l'any 1939, en el qual tingué una feixuga tasca semiburocràtica, atenent sobretot a les convalidacions dels alumnes que ho havien estat de l'Institut-Escola, que com és sabut s'avaluaven per nivells, sense notes individuals d'assignatures.

El novembre de l'any 1940, després de guanyar les oposicions passà a la càtedra universitària de «Geografía Física, Mineralogía y Geología» a Granada, per tornar a Barcelona l'abril del 1943. Foren uns temps dedicats als grans problemes dels corriments geològics de les muntanyes bètiques, als quals tornaria més tard amb el professor francès Paul Fallot i el barceloní Noel Llopis Lladó.

Doncs, aqueix any 1943 vingué a Barcelona a fer-se càrrec de la càtedra universitària de «Geografía Física i Geología Aplicada». Com podem veure el Dr. Solé trobava àdhuc en la Facultat de Ciències, un vessant de geografia física que li féu sempre aprofundir en l'aspecte geogràfic, paral·lelament al geològic.

Arribà a Barcelona en el desert geogràfic que la guerra i l'èxode havia deixat el 1939, només pal·liat per la presència de Josep Iglésies principalment, que aguantà el xàfec franquista des de la clandestina Societat Catalana de Geografia i l'altra figura científica de M. Pierre Defontaine, director de l'Institut Francès. Però Solé i Sabarís ja exercia el mestratge a Catalunya des de Granada. Epistolàriament m'havia ja convençut a enfocar la meua Tesi Doctoral sobre «la ponderada Muntanya d'Ametistes» —segons les seves paraules— del Montseny.

Des de la tornada a Barcelona sovintejaren les excursions amb Noel Llopis i Solé per diferents indrets i personalment vaig tenir l'honor d'acompanyar-los per Andorra durant més d'un mes, en ocasió de dibuixar ells el mapa geològic.

Certament podria explicar moltes coses de la nostra relació científica i personal. Però vull insistir en la tasca callada que efectuà per la fundació a Barcelona de moltes seccions del Consell Superior d'Investigacions Científiques, per haver-les viscudes des d'un segon pla. La seva amistat amb Josep M^a Albareda, Secretari General del Consell, que havia començat a Granada amb les qualitats que aquest aprecià tot seguit d'en Solé, serví per portar a Catalunya moltes de les activitats de les més diverses branques d'aquell Consell, ajudant, per tant, d'una manera anònima, a instal·lar a Catalunya unes accions científiques complementàries de la Universitat.

A part del seu treball geològic fou encarregat de la direcció de l'Instituto Elcano de Geografía, secció de Barcelona, que durà fins al 1965.

En la seva actuació geogràfica havia organitzat des de Granada unes Reunions d'Estudis Geogràfics a Jaca primer, (1941) i a Granada després (1942) que engegaren els moderns estudis geogràfics espanyols. Novament el 1946, Solé, ajudat pel catedràtic de Saragossa Casas Torres i alguns dels seus col·laboradors barcelonins, convocà a Jaca novament un curs de «Geografía general y del Pirineo» que tingué molt ressò i que serví per consolidar veritables vocacions geogràfiques (Vilà *El curso de Geografía...*, Jaca 1946. «Geographica» 1980) de molts que després han arribat a catedràtics universitaris. Solé i Sabarís era l'ànima de tot això encara que no aparegués a primera fila.



Noel Llopis, A. Sanmiguel, E. de Martonne, Ll. Solé Sabarís i Crusafont, d'excursió a Montserrat l'any 1944.

Personalment a mi, em féu tants favors el Dr. Solé com convidar-me a diferents excursions per la Península Ibèrica en companyia del malaguanyat, fa poc traspasat també, professor Pierre Birot. En moltes de les sortides, àdhuc geològiques per Catalunya, m'invitava a acompanyar-lo. Per tant la influència de la seva manera de pensar científica i metòdica, fou gran, i a través meu, com em pertocava, passava aquesta influència als altres i als alumnes que s'interessaven per la Geografia.

Des del seu càrrec de Cap de l'Institut Elcano de Barcelona ajudava altres geògrafs de la resta d'Espanya i els autòctons; per exemple promocionà una beca a la Universitat de Grenoble a Montserrat Rubió i Lois i una altra a la de Bordeus a Joan Vilà i Valentí.

A l'Elcano del Consell, provocà sovint unes conferències i lliçons dedicades a catedràtics de geografia de l'Institut i a mestres, si bé no tingueren gaire afluència. Més eficaces foren les sessions que es feien en el mateix Consell entre persones investigadores i interessades directament en la Geografia. Les sessions geològico-geogràfiques del Laboratori de Geologia, d'on ell com hem dit era catedràtic, eren també dedicades a la gent procedent de la Facultat de Lletres amb ganes d'aprofundir en els fenòmens físics.

Encara que hàgim de cenyir-nos pel títol enunciat a l'acció de Solé Sabarís, no podem deixar d'assenyalar la col·laboració pedagògica que tingué amb l'altre gran mestre al qual ens hem referit abans i en altres ocasions, M. Pierre Deffontaines, al qual també la Geografia catalana li deu ensenyaments i ajudes.

En resum: la presència del Doctor Solé i Sabarís a Catalunya, des de l'any 1943 fins a la seva mort recent, orientà en gran manera la geografia i la morfologia catalanes vers la consolidació científica, sense oblidar la tasca paral·lela que hem insinuat per a Geografia Humana, de M. Pierre Deffontaines. Tant l'un com l'altre posaren a disposició dels estudiosos magnífiques biblioteques geogràfiques, fins aleshores inexistents, amb llibres estrangers de difícil abast particular, eines tan indispensables per a la formació dels geògrafs. El valor geogràfic del Dr. Solé i Sabarís, a part del geològic paral·lel, el podríem sintetitzar com a model paradigmàtic, sobre uns quants títols que han tingut una gran transcendència: «La Canal de Berdún» (1942, «Estudios Geográficos» Madrid); «Los Pirineos. La vida y el hombre» (Ed. Martín, 1951); la part de la geografia morfològica i geològica, amb una nova visió de l'evolució de la Península, en «Geografía de España y Portugal» (1952, Ed. Montaner y Simón) la qual dirigí pràcticament, sense que constés enlloc, portat per la seva gran modèstia; i la «Geografia de Catalunya» (Ed. Aedos) que no tan sols dirigí sinó que coadjuvà amb treballs propis i inculcant directrius als col·laboradors. De tots aquests treballs i d'altres no en parlem més ací, perquè han estat tractats en altres ocasions i en aquesta mateixa revista, per diferents autors.